

WŁODZIMIERZ MICHAJŁOW

PARAZYTOLOGIA NA KOORDYNACYJNEJ KONFERENCJI INSTYTUTU ZOOLOGII AN ZSRR W LENINGRADZIE

W dniach 3—9 kwietnia b.r. odbyła się w Leningradzie konferencja koordynacyjna zorganizowana przez Wydział Nauk Biologicznych oraz Instytut Zoologiczny AN ZSRR, w której, oprócz blisko 30 uczestników reprezentujących różne instytucje naukowe Związku Radzieckiego, wzięło też udział 15 zoologów z innych krajów — Albanii, Bułgarii, Czechosłowacji, Finlandii, NRD, Polski, Rumunii i Węgier. Polska Akademia Nauk reprezentowana była przez prof. prof. T. J a c z e w s k i e g o i W. M i c h a j ł o w a oraz doc. J. R a f a ł s k i e g o. Zadaniem konferencji, w toku której przedstawiciele różnych krajów wygłosili referaty na temat badań w zakresie zoologii, entomologii, hydrobiologii i parazytologii, było nawiązanie bliższej współpracy pomiędzy instytucjami zoologicznymi różnych krajów, wymiana niezbędnych informacji, koordynacja prac w zakresie niektórych wspólnych tematów, a nawet opracowanie planu podjęcia pewnych wspólnych badań.

W świetle przebiegu obrad oraz licznych kontaktów osobistych — zawsze tak niezwykle cennych podczas spotkań tego typu — uznać można, że cel ten został osiągnięty. Dodać wypada, że gospodarze konferencji i osobiście dyrektor instytutu, akad. E. N. P a w ł o w s k i, który przewodniczył na niektórych posiedzeniach, uczynili wszystko, by w czasie pobytu w Leningradzie uczestnicy konferencji mogli zapoznać się z niezapomnianym pięknem tego miasta i skupionymi w nim skarbami nauki, kultury i sztuki.

W tym krótkim sprawozdaniu ograniczę się do zagadnień z dziedziny parazytologii, które zajęły w toku konferencji wcale poczesne miejsce. Referaty obrazujące stan parazytologii oraz plany badań na bliższą i dalszą przyszłość przedstawili z ramienia ZSRR — prof. A. S. M o n c z a d s k i, (który też przewodniczył powołanej w toku obrad komisji parazytologicznej), Czechosłowacji — prof. B. R o s i c k y, i Polski — autor niniejszego sprawozdania. Krótką informację o pracach parazytologicznych w Rumunii podała dr R o m a n. W dyskusji nad wygłoszonymi

referatami zabierali głos prof. prof. Babenskas (Litwa), Markiewicz (Ukraina), Rozendorf, Poliański, Dubinin, Pietruszewski, Chejsin (Leningrad) Kałabuchow (Saratow). W wielu wystąpieniach podnoszono dużą aktywność parazytologów czechosłowackich (którzy między innymi zorganizowali ekspedycję naukową do Jugosławii i przygotowują podobną wyprawę do Albanii) oraz poważny rozwój parazytologii w Polsce.

Spośród ciekawszych momentów w referatach i dyskusji należy podkreślić w krótkim sprawozdaniu następujące. Referat prof. Monczadskiego w części dotyczącej charakterystyki tematyki badań w znacznym stopniu opierał się na wydanej przez AN ZSRR broszurze pt. „Zagadnienia nauki radzieckiej” — „Biologiczne podstawy pasożytnictwa”, zredagowanej pod kierunkiem akad. E. Pawłowskiego i akad. K. Skrjabina. Wyróżnione są tam trzy „kierunki badań” w zakresie parazytologii. Pierwszy (odpowiadający — biorąc ogólnie — szkole zmarłego w r. 1955 W. A. Dogiela — „Badanie parazytocozy człowieka i zwierząt oraz dróg jej powstawania i przemian w związku z warunkami bytowania żywiciela” — przewiduje m. in. opublikowanie do r. 1960 następujących monografii: „*Monogenoidea*, ich system i filogeneza”, „Przywry ptaków ZSRR”, „Parazytofauna ryb łososiowatych ZSRR”, „*Ligulinae*”, oraz „Klucze do oznaczania pasożytów ryb słodkowodnych”, „Fauna widłonogów USRR pasożytujących na bezkręgowcach”, jak również obejmuje wiele tematów badań.

Drugi kierunek (odpowiadający szkole E. N. Pawłowskiego) przewiduje m.in. wydanie do r. 1960 monografii i klucza komarów, monografii moskitów, publikacji poświęconych *Heleidae* (monografia i zestawienia regionalne), wszom (monografia i klucz), *Ixodidae* (monografia), *Gamasidae* (zestawienie regionalne), *Tabanidae* (zestawienia regionalne). Poza tym projektuje się wydanie 9 prac poświęconych faunom regionalnym.

W ramach obu powyższych kierunków (kierownik-akad. Pawłowski, sterujący instytut — Instytut Zoologiczny AN ZSRR) przewidziane są prace nad następującymi problemami:

I. Parazytocozy.

II. Naturalna ogniskowość chorób — 1) zagadnienia ogólne, 2) choroby wirusowe (kleszczowe zapalenie mózgu, omska gorączka krwotoczna, wścieklizna, ornitozy, pryszczycyca), 3) riketsjozy (kleszczowe oraz gorączka Q), 4) spirochetozy (kleszczowe, spirochetozy zwierząt), 5) leptospirozy, 6) bakteriozy (tularemia, bruceloza listerezoza, 7) protozoozy (toksoplazmoza, pneumocytoza, trypanozomoza zwierząt, lejszmaniazoza), 8) helmintozy (echinokokoza, opistorchoza, cestodozy).

III. Czynniki biotyczne, z którymi związane jest istnienie naturalnej ogniskowości chorób — 1) ektopasożyty ssące krew i przenosiciele czynników chorobotwórczych, naturalne ogniska ich masowego rozrodu (fauna ektopasożytów, kleszczy, moskitów, owadów dwuskrzydłych ssących krew); 2) zwierzęta dzikie stanowiące rezerwuary czynników chorobotwórczych (kręgowce, synantropy i mieszkańcy nor), nadto szereg tematów dotyczy przygotowywania wyliczonych wyżej wydawnictw do „Fauna ZSRR“ i regionalnych faun. Łącznie tematów 202.

Trzeci kierunek (któremu patronuje akad. K. I. Skrjabin oraz Helminologiczne Laboratorium AN ZSRR, tzw. Gełan) obejmuje następujące problemy:

I. Badanie robaków od strony morfologii, ekologii, zoogeografii, epidemiologii i epizoocjologii, filogenii. Przewiduje się tu wydanie tomów 13—19 „Trematoda zwierząt i człowieka“ (1957—1960); *Mono-genoidea*“ (1957 r.), „Podstawy nematodologii“ t. 6—10, „Podstawy cestodologii“ (t. 2 i 3), „*Acanthocephala* zwierząt domowych i dzikich (drugi, ostatni tom), jak również „*Trematoda* ptaków fauny ZSRR“, „Helminofauna ptaków łownych“, „*Cestoda* fauny ptaków ZSRR“ oraz „Helminofauna zwierząt Dalekiego Wschodu. W ramach tego problemu zaprojektowano na lata 1958—1960 — 20 obszernych prac.

II. Biochemia i fizjologia robaków — przewiduje się zapoczątkowanie 2 tematów.

III. Badania nad ontogenetycznym rozwojem robaków w organizmie żywicieli i w środowisku zewnętrznym jako podstawa profilaktyki helmintoz człowieka i zwierząt użytkowych (5 tematów).

IV. Badania nad różnymi aspektami stosunków pomiędzy organizmami żywicieli i robaków.

V. Teoria dewastacji.

VI. Teoretyczne podstawy fitohelminologii oraz opracowania biologicznych, chemicznych i fizycznych metod walki z nieniasami — szkodnikami roślin.

Z braku miejsca nie możemy tu podawać omówienia poszczególnych projektów, zaleceń i tematów, jak również licznych współpracujących ze sobą parazytologicznych instytucji radzieckich.

W referacie przedstawiciela czechosłowackiej parazytologii, prof. B. Rosičky'ego, uwzględnione zostały, poza przeglądem instytucji parazytologicznych pracujących w ČSR i wydawnictw z zakresu parazytologii, szeroko opracowywane zagadnienia naturalnej ogniskowości, prace helminologiczne i protozoologiczne (toksoplazmoza i pneumocystoza). Prelegent podał również projekt tematyki wspólnych prac z parazytologami ZSRR.

Referat przedstawiciela parazytologii polskiej zawierał, oprócz kilku danych historycznych i omówienia naszych instytucji parazytologicznych, także streszczenie planu badań Komitetu Parazytologicznego i Zakładu Parazytologii PAN na r. 1958 oraz dalsze zamierzenia, jak również propozycje koordynowania określonych tematów prac. Zaproponowano m. in. odbycie w r. 1958 w Białowieży narady specjalistów celem ujednoczenia metod badania naturalnej ogniskowości włośnicy w Białostockiem, na Litwie i Białorusi.

Przedstawicielka Rumunii, dr Roman, poinformowała, że w kilku instytucjach naukowych tego kraju prowadzone są prace nad *Hypermastigina*, *Gregarina*, *Monogenea*, *Tabanidae*, *Mallophage*, *Acarina*, pasożytami ryb, ptaków i gryzoni, a także difylobotriozą w delcie Dunaju. Dość liczne prace cechuje tu pewne rozstrzelanie tematyki.

W dyskusji, jaka rozwinęła się nad referatami w parazytologii, kilkakrotnie podkreślano wielkie postępy tej gałęzi wiedzy w Czechosłowacji i w Polsce (Babenskas, Poliański, Chejsin, Pietruszewski), poruszono wiele istotnych problemów oraz poczyniono niektóre konkretne propozycje. Podkreślono m. in. wielkie postępy parazytologii w związkowych republikach radzieckich, wynikiem czego jest np. likwidacja drakunkulozy w Uzbekistanie, ancylostomozy w Gruzji, obniżenie liczby zachorowań na malarię na Ukrainie z 2 milionów rocznie tuż po ostatniej wojnie do około setki obecnie, przeważnie zresztą pochodzących z zewnątrz (Markiewicz). Podniesiono konieczność zbadania fascjolozy, naturalnych ognisk trichinelozy jak również difylobotriozy na Litwie (Babenskas). Stwierdzono pewne opóźnienie rozwoju proto-parazytologii w ZSRR, poważne zaniedbania w zakresie stosowania metod cytochemicznych i histochemicznych we wszystkich krajach reprezentowanych na konferencji i konieczność zmiany tego stanu rzeczy, przy czym dobrym obiektem badań mogłyby być *Digenea* (Poliański). Zwrócono uwagę na konieczność rozwinięcia we wszystkich krajach akarologii (Dubinin), badań kokcydjoz także u kręgowców (Chejsin), zbadania roli drobnych kleszczy występujących na roślinach, świerzby lisów oraz innych zwierząt futerkowych, zsynchronizowanych badań nad parazytofauną ptaków przelotnych (Dubinin), pasożytniczych *Diptera*, (Rozendorf), parazytofauny ryb Dunaju, Wisły, Odry i Łaby (Pietruszewski). Podkreślono potrzebę szerszego stosowania nowych metod i techniki badań oraz poznania biochemii pasożytów (Chejsin).

Obecny na konferencji delegat Albanii, dr Islan Zeko, apelował do zebranych o prowadzenie na terenie tego kraju badań zoologicznych, po czym zwrócono uwagę na znaczenie, jakie może mieć zbadanie parazytofauny ryb Adriatyku (Poliański).

Zakomunikowano, że wzorem naszych *Acta* zacząć niedługo wychodzić *Acta Parasitologica Lithuanica* (B a b e n s k a s).

Przedstawiciele teriologii i herpetologii apelowali kilkakrotnie o współpracę parazytologów, przy czym podkreślono, że poznanie parazytofauny kręgowców może mieć duży wpływ na badania nad ich filogenezą (K a ł a b u c h o w).

Z dużym naciskiem podkreślono znaczenie danych parazytologii dla postępu myśli ewolucyjnej i apelowano o rozwijanie kierunku parazytologii ewolucyjnej (M a r k i e w i c z).

Autor tego sprawozdania z dużą satysfakcją usłyszał publiczne stwierdzenie, że wiele wiadomości o postępach parazytologii (i to nie tylko polskiej) parazytologowie radzieccy czerpią z naszych czasopism — *Wiadomości Parazytologiczne* i *Kosmos A* (M a r k i e w i c z).

W ostatnim dniu konferencji uchwalono obszerną rezolucję dotyczącą różnych działów nauk zoologicznych (systematyka, faunistyka, ekologia, parazytologia). Na wniosek przedstawiciela parazytologii polskiej, w części wstępnej sformułowano następujące postulaty ogólne, dotyczące koordynacji oraz wspólnych badań:

„Konferencja uważa, że podstawą skoordynowanych badań powinny być: dokładna wzajemna informacja o prowadzonych pracach, zwoływanie wspólnych narad naukowych oraz sympozjów poświęconych poszczególnym problemom zoologii, parazytologii i hydrobiologii oraz metodyce badań, szeroka wymiana materiałów ze zbiorów oraz żywych okazów używanych do badań doświadczalnych, opracowywanie materiałów przechowywanych w innych krajach, organizowanie wspólnych badań przeprowadzanych w sposób jednolity w różnych krajach, bądź drogą delegowania poszczególnych specjalistów na różne okresy czasu do innych krajów, organizowanie wspólnych ekspedycji, udział specjalistów poszczególnych krajów we wspólnym opracowywaniu zbiorów określonych grup systematycznych, współpraca w opracowywaniu różnych wydawnictw naukowych oraz w periodykach“.

W uchwale poruszane są nadto m.in. sprawy badania fauny terenów pogranicznych, fauny górskiej, kształcenia kadr.

Część uchwał dotyczącą parazytologii przytaczamy w całości.

„Stwierdzając powodzenie i znaczenie opracowania problemu naturalnej ogniskowości chorób człowieka w ZSRR i Czechosłowacji, a także zapoczątkowanie takich prac w Polsce i Jugosławii, uznaje się za celowe zalecenie rozwinięcia odpowiednich badań w NRD, na Węgrzech, w Rumunii, Bułgarii i Albanii. Tworząc podstawę ekologiczno-faunistyczną dla kompleksowego opracowania problemu wspólnie z medykami i weterynarzami, mikrobiologami i epidemiologami w aspekcie patologii, badania takie należy kierować na opracowywanie metod indywidualnej i zbioro-

wej profilaktyki oraz likwidacji naturalnych ognisk chorób na określonych terenach.

Uznając ważność rozwoju i stosowania w praktyce badań parazytologicznych, zwłaszcza poświęconych cykлом rozwojowym pasożytów, najnowszych metod cytochemicznych i cytofizjologicznych, stwierdza się konieczność przewyciężenia znacznych opóźnień w tych dziedzinach w porównaniu z krajami zachodnimi. Konieczne jest także, zwłaszcza w ZSRR, wzmocnić badania w dziedzinie protistologii. Więcej uwagi należy poświęcić badaniom parazytofauny bezkręgowców, co ma szczególne znaczenie w wyniku postulatu rozwinięcia badań nad cyklami rozwojowymi zwierząt pasożytniczych.

Uznaje się za konieczne przeprowadzić następujące wspólne badania w dziedzinie parazytologii:

- a) parazytocenozy gryzoni i owadożernych oraz fauny ich gniazd (1958—1963) przy udziale badaczy ZSRR i Czechosłowacji;
- b) naturalna ogniskowość trichinelozy w Polsce, Białorusi i na Litwie (1959—1963) przy udziale badaczy z tych krajów;
- c) zbadanie ontogenezy motylicy wątrobowej w naturalnych warunkach Czechosłowacji i Litwy (1959—1963) przy udziale badaczy tych krajów;

Uznaje się za pożądane przeprowadzenie w przyszłości wspólnych badań nad następującymi problemami parazytologii, których pomyślne rozwiązanie możliwe jest tylko w wyniku współpracy szeregu krajów;

- a) zbadanie strefowo-klimatycznej zmienności cech i cykli życiowych zwierząt pasożytniczych;
- b) porównawcze zbadanie parazytofauny górnych rejonów Europy środkowej i wschodniej, Krymu, Kaukazu, środkowej Azji i północy Eurazji;
- c) zsynchronizowane zbadanie parazytofauny ptaków przelotnych na terenach ich zimowania i pobytu w lecie oraz w poszczególnych punktach ich migracji;
- d) parazytofauna ryb głównych zlewisk rzecznych oraz mórz, w szczególności Adriatyku — siłami badaczy ZSRR i Albanii;
- e) warunki istnienia *Simuliidae* w dorzeczu Dunaju i prognozy wahań ich liczebności.

Przy sformułowaniu i planowaniu badań parazytologicznych pożądane jest aby:

- a) parazytologiczne badania nad poszczególnymi gatunkami i grupami zwierząt (żywicieli) nie ograniczały się do zbierania robaków pasożytniczych, lecz obejmowały równocześnie wszystkie grupy endo- i ektopasożytów, łącznie z pierwotniakami;

b) badaniom nad parazytofauną drobnych ssaków i ptaków towarzyszyły równoległe badania nad mieszkańcami ich nor i gniazd;

c) wszelkie badania parazytologiczno-faunistyczne przeprowadzane były w ciągu całego roku i obejmowały wszystkie grupy wiekowe żywicieli.

Należy uznać za ważną, dla uzyskiwania najbardziej dokładnych i porównywalnych wyników badań, szeroką wzajemną wymianę informacji o metodach zbierania zwierząt pasożytniczych w terenie, zarówno drogą osobistego udziału parazytologów różnych krajów we wspólnych pracach, jak i drogą organizacji opracowania specjalnego wydawnictwa p.t. „Metody terenowych i laboratoryjnych badań parazytologicznych“.

Na zakończenie podkreślić należy, że rzeczowy charakter konferencji, jej przebieg dający wyraz ogólnemu dążeniu do współpracy, oraz zarysowujące się możliwości wprowadzenia jej w życie, pozwalają przypuszczać, iż uchwały powzięte na konferencji leningradzkiej będą skutecznie realizowane.